

De tuin als natuurgebied

Henk Lubberding

In 2050 bestaat een kwart van Nederland uit stedelijk gebied. Hoeveel van de overige driekwart bestaat uit landbouwgrond en hoe het beheerd wordt is minder goed te voorspellen, maar voor de natuur is het een zorgelijke toekomst. Toch zijn er lichtpuntjes. Meer stedelijk gebied betekent ook meer tuin! In de huidige tuinen is al meer biodiversiteit te vinden dan op landbouwgrond en gezien de belangstelling voor de incidentele en jaarrond natuurtellingen in de tuin is het potentieel aan natuurvriendelijke tuinen groot. Er zijn al meldingen dat meer dan 50% van de landelijk voorkomende insecten in tuinen wordt aangetroffen, vooral ook kwetsbare en bedreigde. Vaak grenzen die tuinen aan natuurgebieden, dus zijn algemene conclusies (nog) wat voorbarig.

<http://www.operatiesteenbreek.nl/>

Helaas zien veel mensen hun tuin als een verlengde van de huiskamer en laten deze dan ook betegelen. "Het liefst willen ze hem nog kunnen stofzuigen". Hierbij dan ook mijn oproep voor de Operatie Steenbreek, meer groene (eventueel makkelijk te onderhouden) tuinen.

Tuinbericht 20 Paarbladig goudveil

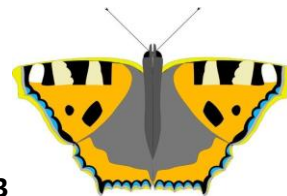
Henk Lubberding

Lang geleden hebben we eens een stukje Paarbladig goudveil (*Chrysosplenium oppositifolium*) meegenomen uit de Ardennen. Het heeft jarenlang gevegeteerd aan de rand van onze voedselarme, zuurstofrijke vijver - op papier uitstekende omstandigheden voor Goudveil. Plotseling vorig jaar bleek het ook te staan op een meter afstand van zijn originele plaats en nu begint het zich drastisch uit te breiden.

Gewoonlijk wordt het aangetroffen in bronnen en beekjes in de schaduw. De vruchten van Goudveil staan bekend als "spettervruchten". Als ze rijp zijn, drogen ze niet uit, maar vormen bovenaan een groene nap, waarop de bruine zaden liggen. Als er een waterdruppel op valt, worden de zaden eruit geslingerd, waardoor de kans wordt vergroot dat ze niet in de buurt van de ouderplant terecht komen. *Chrysosplenium* komt van *Chrysos* (Grieks) en betekent "goud", wat duidt op de bloemkleur, en van *Splenium* en dit komt van *Splen* (Grieks) wat "milt" betekent, naar de kleur van de plant.

De hiernaast staande illustratie, een gestileerde ets, in het Cruydeboeck van Dodoens (gedrukt in 1644) toont Paarbladig goudveil, dat in die tijd blijkbaar onder de naam 'Gulde Steenbreeck' bekend stond. Noch in dit Cruydeboeck, noch in de huidige boeken over geneeskrachtige kruiden wordt er enige geneeskrachtige werking aan Goudveil toegeschreven. Vanuit menselijk oogpunt is Goudveil dus mooi maar nutteloos. Gelukkig maar, want Goudveil is zeldzaam.

Eerste planteninventarisatieronde van 2017 in het Bentwoud

Johan Vos

Plantenwerkgroep - inventarisatie wo 22 maart 2017 - Bentwoud

Aanwezig: Casper Hilvers, Henk Lubberding, Joke de Ridder, Taco Slagter en Johan Vos

Op woensdagochtend 22 maart hadden we op het parkeerterrein van het golfterrein in het Bentwoud afgesproken voor de eerste planteninventarisatieronde van 2017. Hoewel er sprake was van een frisse wind was het prachtig weer en was het jonge boslandschap zonovergoten. Het was voor mij de eerste kennismaking met het Bentwoud en mijn eerste indruk is dat onze (de gemeentelijke) natuurinbreng in het ontwerp een veel belangrijkere rol heeft gespeeld, dan indertijd in de Balij. De bedoeling van vandaag was dat we in de 4 door ons te monitoren PQ's de mossenflora nader zouden bekijken. De winterperiode is daarvoor geschikt omdat de meeste soorten dan sporenkapsels dragen. Speciaal daarvoor was Taco Slagter meegekomen.

Taco onderwijst de PWG leden
(Johan Vos)

Het aan de hand van de kaart opsporen van de 4 PQ's was nog niet zo gemakkelijk en toen de locaties eenmaal gevonden waren bleek dat er nogal wat paaltjes verdwenen of onvindbaar waren.

Van alle locaties, op de eerste na die wat kaal getrapt was door het vee, kan gezegd worden dat de bodem vrijwel geheel bedekt was met plantengroei.

In onderstaand overzicht vindt u per locatie de aangetroffen mossen.

PQ	Ned. naam	Wet. naam
1	Gewoon dikkopmos	<i>Brachythecium rutabulum</i>
2	Gewoon dikkopmos	<i>Brachythecium rutabulum</i>
	Fijn laddermos	<i>Kindbergia praelonga</i>
	Gewoon pluisdraadmos	<i>Amblystegium serpens</i>
3	Gewoon purpersteeltje	<i>Ceratodon purpureus</i>
4	Gewoon dikkopmos	<i>Brachythecium rutabulum</i>
	Gewoon purpersteeltje	<i>Ceratodon purpureus</i>
	Slankmos	<i>Leptobryum pyriforme</i>
	Gewoon smaragdsteeltje	<i>Barbula convoluta</i>
	Gekroesd plakkaatmos*	<i>Pellia endiviifolia</i>
	Gewoon plakkaatmos*	<i>Pellia epiphylla</i>
	Fijn laddermos	<i>Kindbergia praelonga</i>
* <i>Levermos</i>		

Hieronder de 8 aangetroffen soorten nader bekeken (foto's Taco Slagter)

Gewoon dikkopmos behoort tot de meest voorkomende mossen in Nederland die op vrijwel alle voedselrijke standplaatsen kunnen groeien

Fijn laddermos groeit op allerlei schaduwrijke, niet te droge voedselrijke standplaatsen, waaronder boomvoeten in bossen. Ook Fijn laddermos behoort tot de meest algemeen voorkomende bladmossen van ons land.

Gewoon pluisdraadmos komt zowel op natuurlijke als op door de mens beïnvloede standplaatsen voor. De voorkeur gaat uit naar vochtige, eutrofe plekken. Ook Gewoon pluisdraadmos is een in Nederland algemeen voorkomend bladmos.

Gewoon purpersteeltje groeit op allerlei door de mens beïnvloede, droge standplaatsen, zoals tussen de straattegels en soms zelfs op voedselrijke schors. Als er sporenkapsels aanwezig zijn, kan de kleur van de kapselstelen hele zoden een purperrode gloed geven.

Slankmos is een pionier op allerlei grondsoorten. Het gaat om open, voedselrijke standplaatsen, zoals slootkanten, trapgaten in weilanden, kwekerijen en zelfs bloempotten. De soort is in geheel Nederland algemeen.

Gewoon smaragdsteeltje groeit op onbeschaduwde open en basenrijke standplaatsen. De tongvormige blaadjes zonder stekelpuntje maken de herkenning eenvoudig. De heldergroene sterretjes zijn op vrijwel iedere parkeerplaats te vinden

Gekroesd plakkaatmos groeit in vochtige duinvalleien, aan oevers, ook die in stadsparken en op t.b.v. natuurontwikkeling afgegraven kale plekken. Dit levermos heeft een voorkeur voor neutrale tot basische grond.

Gewoon plakkaatmos groeit, i.t.t. Gekroesd plakkaatmos bij voorkeur op zure standplaatsen in de pleistocene districten van ons land. Op de kleigrond lijkt de soort zeldzaam.

Palenstein

Fred Reeder

Plantenwerkgroep - inventarisatie za 25 maart 2017 - Km-hok 30.57.35

Aanwezig: Anke de Bruyn, Henk Lubberding, Fred Reeder, Joke de Ridder.

Op de dag dat een aantal leden van de Plantenwerkgroep zich bezig hield met het opschonen van de gemeente Zoetermeer in het kader van de landelijke Opschoondag kwam een aantal leden om 10.00 uur bijeen in de buurt van de Mormonentempel, hoek Osylaan/van Diestlaan.

Rondom dit complex begon ons eerste inventarisatierondje langs de oevers van de Buurtvaart achter het oude dorp langs en daarna doorstekend de wijk in langs de te slopen flats met een boog terug naar de fietsen.

Het beheer van het grondgebied van de tempel laat zo te zien geen groei van "wilde" planten toe. Geen bloemetje in het gazon te vinden. We konden ons beperken tot wegbermen en slootranden, die zo vroeg in het jaar al weer allerlei interessants te bieden hadden. Naast de "gewone" soorten groeide hier alweer Watermunt, Waterzuring en een groot exemplaar van de Italiaanse aronskelk. We begonnen ons zorgen te maken omdat het Maarts viooltje nog ontbrak en de door Johan altijd zo op prijs gestelde Vroegeling. Daarvoor moesten we in de wijk zijn. Op een weelderig, met planten begroeide hoek bevond zich een hele grote populatie Daslook met honderden planten. Op dit zelfde veldje stond een mooi exemplaar van de Gevlekte aronskelk. In een achterafstraatje tussen de schuurtjes troffen we grote exemplaren van het Maarts viooltje in volle bloei en jawel.... de Vroegeling werd ook nog massaal gevonden. Midden in de wijk werd duidelijk dat de start van onze "plant van de maand project" precies op tijd is met de aanwezigheid van de vele bloeiende Gewone dotterbloemen.

Honderden Daslook planten (Fred Reeder)

Teruglopend naar de fietsen kwamen we zowel *Symphytum ibiricum* (een bodembedekkende

Maarts viooltje (Fred Reeder)

smeewortelsoort met roomwitte bloemen) als Gevlekt longkruid tegen. Dit alles werd dit jaar voor het eerst door Joke direct genoteerd op haar mobiel met de NOVA- app van Floron (<http://www.floron.nl/meedoen/nova>). Henk hield de papieren scorelijst bij. Nadeel van het digitale strepen is dat de zichtbaarheid op het scherm van een mobieltje door reflecties slecht is. De volgende keer eens proberen met een tablet. Voor de stadsplantenexcursie die in dit gebied gepland staat voor eind augustus lijkt dit een uitstekende locatie.

Annet de Jong lezing De Grutto

Fred Reeder

De jaarlijkse Annet de Jonglezing van de gezamenlijke natuurverenigingen en team Groen, Leren en Spelen van de gemeente Zoetermeer werd dit jaar op 29 maart gehouden in de Speelboerderij Het Buitenbeest en was gewijd aan de Grutto, sinds vorig jaar de nationale vogel van Nederland.

Wethouder Paalvast en Hendrik Baas (Tilly Kester)

De lezing werd gehouden voor zo'n 50 aanwezigen door de winnaar van de Jan Wolkers prijs voor het beste natuurboek "De Grutto" van 2016, Albert Beintema. Beintema is bioloog en heeft veel wetenschappelijk werk verricht op het gebied van weidevogels.

Na een korte inleiding door Winfried en de wethouder Paalvast van Zoetermeer hield de spreker een onderhoudend verhaal over het wel en wee van de Grutto. Na een inleiding waarin aan de hand van de titels van door de spreker geschreven boeken, de levensloop van de spreker werd

gegeven kwam Beintema tot de kern van het verhaal, de Grutto, met veel wetenswaardigheden over wetenschappelijk onderzoek naar het gedrag van de Grutto die in deze tijd met zendertjes wordt uitgerust. Het voorkomen van totaal 5 soorten grutto's in de wereld werd ook uitgebreid toegelicht. Daarbij kwam naar voren dat het bestand van de Nederlandse Grutto inmiddels tot 35.000 is gedaald en dat de voorheen veel minder voorkomende IJslandse Grutto nu de 50.000 passeert. Wanneer we dan bedenken dat onze Grutto bijna uitsluitend in Nederland broedt is de zorgwekkende situatie meer dan duidelijk. Luisteren naar mensen uit het veld en naar boeren die in staat blijken om weidevogel-vriendelijk percelen te beheren zou geen kwaad kunnen in plaats van eerst weer jarenlang onderzoek doen. Wellicht zijn we dan **niet** te laat.

Albert Beintema (Tilly Kester)

Soortenbescherming onder de Wet natuurbescherming

Marco lurks

Inleiding

Enige tijd geleden ontving ik een mail van mijn dierbare oud collega van de gemeente Zoetermeer, Johan Vos. 'Waarde Marco, de informatieve mails met betrekking tot en de reacties op de nieuwe natuurbeschermingswet vliegen mij om de oren. Het lijkt mij mooi als ook de achterban van de natuurclubs zoals de KNNV enigszins op de hoogte worden gebracht van de gevolgen van deze wet. Kortom, zou jij een gemakkelijk toegankelijk verhaal willen maken met de belangrijkste veranderingen i.v.m. de oude Flora- en faunawet.'

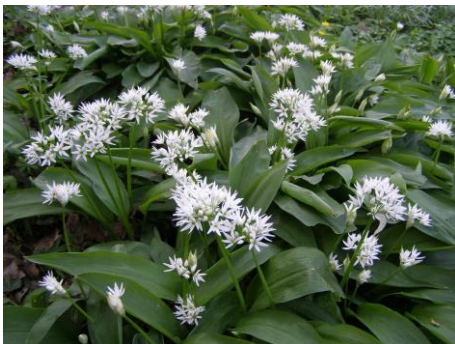
Ik antwoordde: 'Beste Johan, leuk dat de wetgeving ons weer nader tot elkaar brengt. Het is niet eenvoudig aan jouw verzoek te voldoen. Ook onder de nieuwe wetgeving blijft het toch nog een complexe materie die niet makkelijk is uit te leggen. Hoewel de wetgeving op het eerste gezicht overzichtelijker is geworden, is dat voor een deel schijn. In plaats van het uitschrijven van het beschermingsregime in verschillende onderliggende uitvoeringsregelingen onder de oude Flora- en faunawet wordt nu direct verwezen naar de bijlagen bij de Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn, het verdrag van Bern en het verdrag van Bonn. Dat komt de inzichtelijkheid en het gebruiksgemak niet ten goede en doorgaans staat het lezen en interpreteren van wetten en verdragen niet boven aan 'het lijstje van leuke dingen doen' bij natuurliefhebbers. Maar goed, ik ga de uitdaging aan waarbij ik mij ten doel stel bij de leden van de KNNV, IVN en VWG de belangstelling voor en de kennis over wat wel en niet door regels wordt beschermd te vergroten. Het zou helemaal prachtig zijn wanneer onze natuurgidsen in hun rondleidingen hieraan aandacht zouden besteden.'

De nieuwe Wet natuurbescherming (Wnb) is op 1 januari van dit jaar in werking is getreden en vervangt niet alleen de Flora-en faunawet, maar ook de Natuurbeschermingswet 1998 en de Boswet. Door de samenvoeging en hergroepering van de wettelijke regels over soortenbescherming, gebiedsbescherming en houtopstand beoogt deze wet het juridische regime inzichtelijker en doeltreffender te maken. In deze bijdrage beperk ik mij tot de soortenbescherming, waarbij ik de jacht buiten beschouwing laat.

Bijenorchis niet meer beschermd onder de Wnb

Zorgplicht

Daslook niet meer beschermd onder de Wnb

Voorop staat dat voor alle dier- en plantensoorten, of ze nu wettelijk beschermd zijn of niet, een zorgplicht geldt. Die zorgplicht houdt in dat wanneer je weet of redelijkerwijs kunt vermoeden dat door jouw handelen of nalaten nadelige gevolgen kunnen worden veroorzaakt voor in het wild levende dieren en planten, je dit ook had moeten doen of nalaten. Voor kenners zoals wij zal dit eerder worden aangenomen dan voor andere betrokkenen. Bij kennelijk

onzorgvuldig handelen kan je een dwangsom of een verplicht uit te voeren herstelmaatregel worden opgelegd.

Het is maar dat je het weet.

Welke dier- en plantensoorten worden wettelijk beschermd?

Er zijn drie categorieën beschermde soorten. De eerste categorie bestaat uit vogels die zijn beschermd door de Europese Vogelrichtlijn; de tweede categorie behelst naast wederom een aantal vogels verschillende dier- en plantensoorten die door Europese verdragen worden beschermd; en de derde categorie betreft nationaal beschermde dier- en plantensoorten. Dit onderscheid is gemaakt

omdat iedere categorie een eigen beschermingsregime kent met eigen verbodsbepalingen en vereisten voor vrijstelling of ontheffing van die verboden. Om voor een bepaalde dier- of plantensoort te weten wat er mag of niet mag, is het dus noodzakelijk om te bepalen onder welke van de drie categorieën een dier- of plantensoort valt.

Bunzing niet meer beschermd onder de Wnb

Alle van nature in Nederland in het wild levende vogels worden beschermd door de Vogelrichtlijn. Van de soorten die onder de Europese Vogelrichtlijn vallen is geen limitatieve lijst beschikbaar. Het gaat om ca. 700 soorten vogels die van nature op het grondgebied van de Europese Unie voorkomen. Die soorten vinden we helaas niet allemaal in Nederland. In ons land betreft het in totaal ca. 290 soorten die zich in verschillende hoedanigheden op ons grondgebied vertonen: als broedvogel, standvogel, wintergast of als doortrekker. Vogels zijn de best beschermde soorten in

Europa met uitzondering van exoten (bijv. de Nijlgans) en verwildeerde soorten (bijv. soepganzen en soepeenden).

De tweede categorie zijn de Europees beschermde soorten, waaronder ook weer een aantal vogels, op grond van de Habitatrictlijn, het Verdrag van Bern en het Verdrag van Bonn. Het gaat om de bescherming van bepaalde soorten planten, op het land levende zoogdieren, vleermuizen, vogels, in de zee levende zoogdieren, vissen, amfibieën, reptielen, vlinders, libellen, kevers en overige soorten zijnde: de Bataafse stroommossel en de Platte schijfhoren.

De derde en laatste categorie, 'de nationale soorten', vormt de kop op de Europees beschermde soorten. Dat wil zeggen dat deze soorten niet Europees zijn beschermd, maar alleen nationaal. In beginsel is de plaatsing van bedreigde of ernstig bedreigde soorten op de zogenaamde 'rode lijsten' de aanleiding geweest voor deze categorie. Overigens worden maar 100 van de ongeveer 3000 soorten die op rode lijsten staan in deze categorie beschermd. De kritiek luidt dan ook dat in deze categorie veel algemeen voorkomende soorten worden genoemd waarvoor procedures gelden, terwijl veel bedreigde rode lijstsoorten zonder nadere toestemming mogen worden gevangen of geplukt. Voor deze niet opgenomen rode lijstsoorten rest geen enkele andere bescherming dan de eerdergenoemde zorgplicht. De nationaal beschermde dier- en plantensoorten kun je vinden in een bijlage van de Wet natuurbescherming en betreft bepaalde soorten vaatplanten, op het land levende zoogdieren, in de zee levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, vlinders, libellen, keversoort (Vliegend Hert) en 1 overige soort (Europese rivierkreeft). De lijst met nationaal beschermde soorten overziend, kan worden geconcludeerd dat er 160 soorten op voorkomen en dat in vergelijking met de oude wetgeving er ruim 100 soorten niet meer worden beschermd (waaronder bepaalde dagvlinders, de vissen, mierensoorten en een groot aantal

Kleine wolfsmelk beschermd onder de Wnb

plantensoorten) en dat er circa 80 soorten nieuw (nieuwe dagvlinders, libellen en plantensoorten) beschermd zijn.

De verandering van het aantal nationaal beschermde dier- en plantsoorten pakt per saldo ongunstig

Steenbreekvaren niet meer beschermd onder de Wnb

uit voor de gemeente Zoetermeer. Een groot aantal van de in Zoetermeer voorkomende soorten die op grond van de oude Flora- en faunawet werden beschermd, geniet niet langer bescherming onder de nieuwe Natuurbeschermingswet. En van de nieuwe beschermde plant- en diersoorten komen maar weinig soorten voor in Zoetermeer. Met name de teruggang van de bescherming van het aantal nationaal wettelijk beschermde plantensoorten die in Zoetermeer voorkomen is opvallend. Van de voorheen op grond van de oude Flora- en Faunawet 32 nationaal wettelijk beschermde planten in Zoetermeer, worden nog maar 4 plantensoorten wettelijk beschermd en zijn er 4 nieuwe beschermde plantensoorten bijgekomen.

Welke verbodsbepalingen gelden voor de categorieën?

Zowel voor de Europees als de nationaal beschermde plantensoorten geldt dat het verboden is deze plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen. Voor Europees en nationaal beschermde diersoorten geldt dat het verboden is om ze in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen.¹ Geconcludeerd kan worden dat voor de genoemde handelingen geen verschil in de verbodsbepalingen tussen de verschillende categorieën bestaat. Wel is er een groot verschil met de oude situatie onder de Flora- en faunawet, waarbij ook het niet opzettelijk doden van inheemse dieren en het niet opzettelijk plukken van inheemse planten verboden was. Wat weer compenseert is dat de term 'opzet' tevens 'voorwaardelijk opzet' omvat. Dat scheelt enorm want wanneer iemand een handeling verricht en daarbij bewust de aanmerkelijke kans aanvaardt dat zijn gedragingen schadelijke gevolgen hebben voor een dier of een plant, valt dat ook onder opzet. Naast het doden van dieren en plukken van planten gelden er ook verbodsbepalingen voor het beschadigen en vernielen van voorplantingsplaatsen of rustplaatsen en het oprapen of vernielen van eieren. De verbodsbepalingen voor die handelingen zijn per categorie verschillend, maar daar ga ik nu verder niet op in.

Platte schijffhoren beschermd onder de Wnb

¹ Dit geldt niet voor bosmuis, huisspitsmuis of veldmuis voor zover zij zich in of rond je woning bevinden.

Houden we nog over de activiteit die het 'verstoren van dieren' tot gevolg heeft. Daar zien we opmerkelijke verschillen tussen de categorieën. Vogels mogen volgens de Vogelrichtlijn niet opzettelijk worden verstoord, tenzij de versturende activiteit niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort. Onder de Flora- en faunawet gold ook

Rugstreeppad beschermd onder de Wnb

een opzetvereiste bij verontrusting, maar de genoemde 'tenzij clausule' in de nieuwe Wet natuurbescherming werkt behoorlijk verruimend. Een verstoring van vogels tijdens het broedseizoen is hierdoor bijvoorbeeld niet langer verboden, als de gunstige staat van instandhouding van de betreffende vogelsoort niet in gevaar is; pas op, dit geldt alleen voor het verstoren van de vogels en niet voor het vernielen en beschadigen van nesten. Bij de tweede categorie, de Europees beschermde soorten, geldt ook het opzetvereiste bij het verstoren, maar de ontsnappingsclausule over de

staat van instandhouding vindt je hier niet terug. Voor de nationaal beschermde soorten onder de derde categorie geldt geen verbodsbepaling voor verstoren. Deze soorten mogen dus opzettelijk en niet opzettelijk worden verstoord, uiteraard geldt wel altijd de zorgplicht.

In vergelijking met de andere twee categorieën biedt deze categorie dus de minste bescherming. We hadden bij de behandeling van het aantal beschermde dier- en plantensoorten al een teruggang ten opzichte van de oude Flora- en faunawet geconstateerd. Hier zien we ook een achteruitgang in de omvang van de bescherming doordat er minder strenge verbodsbepalingen gelden. Dit geldt voor alle categorieën en wordt veroorzaakt door de toevoeging van de voorwaarde van het woordje 'opzettelijk'. Onder de Flora- en faunawet werd niet gewerkt met categorieën en golden voor alle soorten, Europees of nationaal, dezelfde strenge verbodsbepalingen die soms zelfs nog strenger waren dan de Europese natuurrichtlijnen.

Vrijstelling of ontheffing van de verbodsbepalingen

Door middel van een vrijstelling op grond van een ministeriële c.q. landelijke regeling, een provinciale verordening, een gedragscode, een beheerplan Natura 2000 of een programmatische aanpak kan worden afgeweken van de bovengenoemde verbodsbepalingen. Aangezien de laatste twee voor Zoetermeer niet zo belangrijk zijn, zal ik die hier niet behandelen. Wanneer er geen vrijstelling geldt voor een verbodsbepaling kan voor het specifieke geval nog een ontheffing worden aangevraagd om de betreffende activiteit te kunnen verrichten. Op de ontheffing zal ik later kort ingaan.

Huisemus beschermd onder de Wnb

Voor de verlening van de vrijstelling en de verlening van de ontheffing van de verbodsbepalingen gelden dezelfde voorwaarden per categorie. Maar tussen de verschillende categorieën gelden soms verschillende belangen waaronder de vrijstelling of ontheffing kan worden verleend. Voor iedere categorieën geldt dat alleen van de verbodsbepaling mag worden afgeweken als er geen andere

bevredigende oplossing is. Verder geldt voor iedere categorie in meerdere of mindere mate dat geen afbreuk mag worden gedaan aan de staat van instandhouding van de soort. Tenslotte moet de afwijking van de verbodsbepaling passen in een door de wet genoemd belang. Deze belangen zoals voorkoming van ernstige schade aan gewassen, of ten behoeve van de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden zijn per categorie verschillend.

Landelijke en provinciale vrijstellingen

Landelijk is door de Minister van EZ vastgesteld dat van de verbodsbepalingen van de eerste categorie (Vogelrichtlijn) vrijstelling overeenkomstig het faunabeheerplan wordt verleend aan grondgebruikers voor de bestrijding van schade door Canadese ganzen, houtduiven, kauwen en zwarte kraaien. De provincie Zuid Holland heeft voor de verbodsbepalingen van de eerste categorie in een verordening geregeld dat onder meer in het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid de voortplantingsplaatsen, rustplaatsen of eieren van de bepaalde ganzen, meeuwen en de knobbelzwaan door de grondgebruiker mogen worden vernield. Voor dezelfde ganzen en knobbelzwaan plus de Smient en de Canadese gans geldt dat vrijstelling van de verbodsbepalingen wordt verleend voor het opzettelijk vangen en doden ten behoeve van onder meer de bescherming van de flora en fauna.

Slechtvalk beschermd onder de Wnb

Voor de tweede categorie (overige Europese verdragen) is in de provinciale verordening alleen vrijstelling mogelijk voor de bestrijding van de brandgans. Geconcludeerd kan worden dat de brandgans het meest ongewenste dier in onze provincie is. Voor de derde categorie, de nationale soorten, is landelijk door de Minister van EZ vastgesteld dat aan grondgebruikers vrijstelling overeenkomstig het faunabeheerplan wordt verleend voor de

Waterspitsmuis beschermd onder de Wnb

bestrijding van schade door konijnen en vossen. In de Zuid Hollandse verordening is weliswaar voorzien in de mogelijkheid tot het verlenen van vrijstelling van de nationaal beschermde soorten, maar de bijlage waarin de betreffende soorten worden aangewezen is vooralsnog leeg. Wel zijn in een andere bijlage bij de verordening nationaal beschermde soorten aangewezen waar van vrijstelling van de verbodsbepalingen kan worden verleend ten behoeve van bestendig beheer of onderhoud en de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden. Aangewezen zijn: bepaalde soorten muizen, kikkers, de bunzing, de egel, de gewone pad, de haas, de hermelijn, de salamander, het konijn, de ree, de vos, de wezel en de woelrat.

Gedragscode

Voor regulier voorkomende werkzaamheden en ruimtelijke ontwikkelingen kan vrijstelling worden verleend doormiddel van een gedragscode. Gedragscodes zijn bedoeld voor (sectoren) van

Gewone dwergvleermuis
beschermd onder de Wnb

organisaties die in hun reguliere taken of activiteiten regelmatig met de wet te maken hebben zoals gemeenten en waterschappen. Via een door de Minister van EZ goedgekeurde gedragscode kan voor de drie categorieën vrijstelling worden verleend van de betreffende beschermde dier- en plantensoorten. Natuurlijk moet de gedragscode passen binnen de in de Natuurbeschermingswet per categorie geformuleerde voorwaarden en belangen. Onder de oude Flora- en faunawet was het ook al mogelijk om met gedragscodes te werken. De gemeente Zoetermeer heeft een gedragscode die goedgekeurd is tot juli 2020. De voorzorgsmaatregelen die in deze gedragscode zijn opgenomen blijven tot die tijd gelden. Enerzijds is hiervan het gevolg dat de voorzorgsmaatregelen ook zolang blijven gelden voor de soorten die nu niet langer zijn beschermd op grond van de Wet natuurbescherming. Anderzijds geldt deze gedragscode nog niet voor de nieuwe nationaal

beschermden soorten. Dit betekent dat voor deze dier- en plantensoorten (bijvoorbeeld het Rood peperboompje) bij iedere activiteit voor zover van toepassing een aparte ontheffing vereist is.

Ontheffing

Wanneer er geen maatregelen mogelijk zijn om het overtreden van de verbodsbepaling uit één van de drie categorieën te voorkomen, dan wel wanneer er geen landelijke of provinciale vrijstelling geldt, dan wel wanneer er geen goedgekeurde gedragscode geldt. Dan nog bestaat er de mogelijkheid om in het concrete geval een individuele toestemming te krijgen voor de activiteit of handeling waarbij een verbodsbepaling uit één van de categorieën wordt overtreden. De initiatiefnemer kan in dat geval een ontheffing soortenbescherming aanvragen. Zoals reeds vermeld is het toetsingskader voor de beoordeling van die aanvragen hetzelfde als de voorwaarden en belangen op grond waarvan vrijstellingen kunnen worden verleend. Zorgelijk in dit verband is dat een ontheffing (maar ook een vrijstelling, wat nog niet is gebeurd) voor dier- en plantensoorten die onder de nationale soortenbescherming vallen (derde categorie) kan worden verleend op grond van het 'algemeen belang'. Die beoordelingsgrond was er onder de oude Flora- faunawet niet en is wel heel erg ruim geformuleerd. Natuurlijk moet het bevoegd gezag altijd ook nog een toets verrichten op mogelijke andere alternatieven en de gunstige instandhouding van de soort, maar ruim blijft het.

Prachtklokje niet meer beschermd
onder de Wnb

Ten slotte

In dit artikel is de passieve soortenbescherming beschreven. Dat wil zeggen de verboden handelingen die voor aangewezen beschermde dieren en planten schadelijk kunnen zijn en de uitzonderingen daarop. In de nieuwe Wet natuurbescherming wordt aan provincies opgedragen ook zorg te dragen voor actieve soortenbescherming. Gedeputeerde Staten moeten zorg dragen voor het behoud of herstel van een gunstige staat van instandhouding van in het wild voorkomende soorten dieren en planten. Deze actieve soortenbescherming gaat verder dan de aangewezen dier- en plantensoorten in de drie beschermingscategorieën, ook de vermelde soorten op de rode lijsten vallen onder deze actieve plicht. De provincie Zuid Holland is nog bezig met de ontwikkeling van een actief soortenbeleid. Overigens zij nog opgemerkt dat de nieuwe wet zowel bij de passieve als bij de actieve soortenbescherming de verantwoordelijkheden en bevoegdheden in belangrijke mate bij de provincies heeft gelegd

Toen ik een concept van dit artikel aan Johan toezond, antwoordde hij als volgt: 'Ik denk dat het gemiddeld natuurclublid, hoewel meestal niet gehinderd door weinig scholing, dit verhaal niet gaat lezen. Al is het nog zo mooi van opbouw en simpel qua taalgebruik, hulde daarvoor. Toch hecht ik er aan dat dit verhaal wordt gepubliceerd, al is het maar om later naar te kunnen verwijzen.' Ik vrees dus dat ik met deze bijdrage niet in mijn doelstelling ben geslaagd. Niettemin wil ik Johan hartelijk bedanken voor het meelezen en zijn waardevolle suggesties. Ook mag niet onvermeld blijven dat ik dankbaar gebruik heb gemaakt van de inventarisatie van de gevolgen van de Natuurbeschermingswet voor de Zoetermeerse Gedragscode Flora- en faunawet van de gemeente Zoetermeer door Hike Szegedi.

Fotoverantwoording: Alle foto's zijn afkomstig uit de Veldgids beschermde planten en dieren van Zoetermeer (2011)

Uit het Zoetermeerse botanisch archief

Johan Vos

Massale bloei van Slanke sleutelbloem in de natuurtuin. (Johan Vos)

Dit keer vraag ik uw speciale aandacht voor een opvallende natuurtuinvluchteling, de Slanke sleutelbloem (*Primula elatior*).

Slanke sleutelbloem is een soort die je niet direct verwacht in Zoetermeer. Als je er de Heukels' flora op naslaat zie je dat deze soort van nature voorkomt op kalkrijke grond in bossen, aan beekoevers en in nat grasland in het oosten en zuiden van ons land. Uiteraard zijn ook deze fraai ogende voorjaarsbloeiers of planten die daar sterk op lijken in tuincentra verkrijgbaar. Het was een complete verrassing dat de Slanke sleutelbloem in de periode 1992/1995 op

verschillende plekken in de natuurtuin in het Westerpark opdook.

Aannemelijk is dat zaden van deze soort in de vroeg jaren '90 van de vorige eeuw in de natuurtuin zijn uitgestrooid. Helaas is mij niet bekend waar de moederplanten stonden van waar de zaden afkomstig zijn. Op zich is het niet zo bijzonder dat mensen die weinig vertrouwen hebben in het zelfregulerend vermogen van moeder natuur haar de helpende hand bieden, maar wel opvallend was het resultaat van deze actie. Feit is dat de sleutelbloemen uitstekend bleken te gedijen in een grote verscheidenheid aan landschapjes in de tuin. Vooral de laatste decennia is de soort bezig aan een gestage opmars. Een voorzichtige schatting leert dat er inmiddels zo'n 2500 planten in de tuin aanwezig zijn. En zoals dat wel met meer soorten is gebeurd, begint de Slanke sleutelbloem de natuurtuin te ontvluchten en manifesteert zij zich de laatste jaren ook buiten de tuin. Ik heb dit jaar exemplaren waargenomen in het bloemrijk hooiland van het Westerpark op zo'n 150m. afstand van de dichtstbijzijnde groeiplaatsen in de tuin. Een interessante vraag is of en in hoeverre deze succesvolle invasieve planten genetisch afwijken van in het wild levende exemplaren van elders. Of anders gezegd: in hoeverre is hier sprake van een invasieve exoot?

Slanke sleutelbloem in het Westerpark buiten de natuurtuin (Johan Vos)

In memoriam Grieta Fransen

Henk Lubberding

Op 6 april is - geheel onverwacht - Grieta Fransen overleden. In 1997 was zij oprichter van de Paddenstoelenwerkgroep Zoetermeer van de NMV en ondanks haar 81 jaren was zij tot haar overlijden de drijvende kracht achter de twee-wekelijkse inventarisaties in Zoetermeer. De KNNV-ers die regelmatig met deze inventarisaties meeliepen zullen zich haar herinneren als de vrouw die altijd weer geduldig uitlegde welke paddenstoel het nu echt was, maar ook eerlijk toe kon geven als zij het niet wist.

Strepen in Rokkeveen

Joke de Ridder

Plantenwerkgroep - inventarisatie za 8 april 2017 - Km-hok 30.57.54

Aanwezig: Lucas Breedveld, Anke de Bruyn, Tilly Kester, Joke de Ridder en Johan Vos

Het beloofde een mooie voorjaarsdag te worden hoewel het om 10.00 uur nog best fris was. Strepen is iets wat je moet leren. Het lijkt eenvoudiger dan het is, dat hebben meerderen van ons al verzucht. Deze zaterdag gingen we gewapend met een papieren streeplijst (Johan) en een mobiele telefoon met de NOVA-app (Joke) op pad. Het is goed om dubbel te strepen want zo komen er allerlei foutjes en probleempjes aan het licht. Ooit zal de papieren streeplijst misschien een curiositeit worden zoals nu een ouderwetse typemachine is. De jongere generatie begrijpt niet hoe we zo hebben kunnen werken.

Nog geen app als flora
(Tilly Kester)

We konden er meteen goed in komen op het talud langs het water bij ons startpunt. De verschillen tussen Kluwen- en Gewone hoornbloem en tussen Bosveldkers en Kleine veldkers moesten weer even helder worden. En ook tussen Heermoes en Lidrus, de plantjes

Blauwe anemoon (Tilly Kester)

waren nog zo klein dat ze bijna nog geen eerste (zij)leden hadden. Dus sneden we een stengel door om de doorsnede te bekijken. In de Heukels (23ste druk, blz. 56/57) staat een tekening. We hielden het op Heermoes, hoewel ze qua standplaats (niet ver van het water) Lidrussen hadden kunnen zijn.

We gingen eerst het park in richting winkelcentrum, wat o.a. Gewone dotterbloem (een enorme pol), Maarts viooltje, Gevlekte aronskelk, en Pinksterbloemen opleverde.

Vervolgens ontdekten we een grote blauwe vlek in het gras, de Blauwe anemoon (*Anemone apennina*) of toch niet?

Afgezien van de al dan niet knolvormige wortelstok zouden de 8 – 14 bloemdekbladen volgens de flora van buiten behaald moeten zijn. Dat waren ze niet, maar op basis van wortelbladen (met de gesteelde slippen) en het feit dat we geen geknikte bloemstelen (van uitgebloeide bloemen) aantreffen zijn we toch voor de Blauwe anemoon gegaan.

Grote vossenstaart stond al in bloei, evenals Kropaar en Straatgras, maar voor die laatste is dat dan weer heel gewoon.

Op de bekende plaats achter het winkelcentrumpje, aan de andere kant van het park stond in groten getale de nog niet

bloeiende Knikkende vogelmelk (*Ornithogalum nutans*) er wat veromfaaid bij.

Knikkende vogelmelk (Johan Vos)

Hierna gingen we de woonwijk in, nadat Anke van een Armeense dame (dacht ik) leerde dat brandnetelblad goed is om je cholesterol onder controle te houden.

Tussen de straatstenen, in poorten en in boomspiegels en perkjes vonden we vervolgens nog Akkerkers, Vlinderstruik, Lavendel, heel veel Winterpostelein (de witte) en Hertshoornweegbree. Totaal zo'n 75 soorten.

Toen ik de lijst geüpload had naar de Verspreidingsatlas, gaf deze aan dat in dit hok als nieuwe soort gestreept waren: de Lavendel en de Braam. Die laatste hadden we dus nog nooit eerder genoteerd want hij stond er ongetwijfeld al eerder. Ik las in Nature Today dat er meer dan 190 soorten bramen zijn in Nederland, dus dat wij die altijd als *Rubus spec.* noteren, daar mogen we wel blij om zijn!

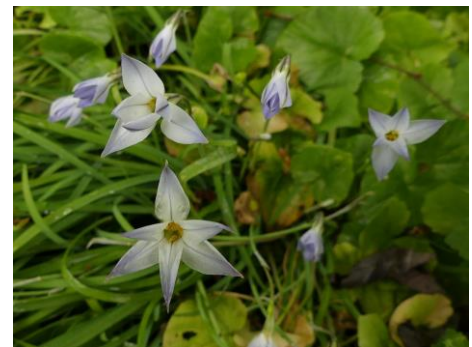
Tussen Azaleapark en Seghwaertpark

Henk Lubberding

Plantenwerkgroep - inventarisatie za 22 april 2017 - Km-hok 30.57.25

Aanwezig: Tilly Kester, Marja Kreike, Henk Lubberding, Fred Reeder, Joke de Ridder en Johan Vos

Op een koude zaterdagmorgen hebben we eerst het Seghwaertpark verkend, waar volgens Tilly recentelijk veel bomen zijn gekapt en kleine boompjes zijn aangeplant. Tegen het op de zuidzijde gerichte talud troffen we veel - al verdwijnend – Speenkruid en verder volop Klimopereprijs, Schijnaardbei en Hondsdraf. Verder het park in werd het interessanter met Pinksterbloem, Daslook (aangeplant?), Donkere ooievaarsbek, Bosaardbei, Aalbes, Oosterse sterhyacint (*Scilla siberica*) en een ons onbekend bolgewasje, wat later Ouwe wijfjes of Voorjaarster (*Ipeion uniflorum*) bleek

Voorjaarster (Fred Reeder)

Stengelloze sleutelbloem (Fred Reeder)

te heten. Opmerkelijk was vooral de op verschillende eilandjes in de "beek" aanwezige en nog bloeiende Stengelloze sleutelbloem (*Primula vulgaris*). Daarna de wijk in, richting Azaleapark, hier nam de verscheidenheid aan typische stadsplanten toe. Dit werd mede veroorzaakt door een reeks ontsnapte tuinplanten waaronder Kruipklokje, Wilde akelei, Blauwe druifjes, Boerenkrokus en Gevlekt longkruid. Een

opvallende ontdekking was een leegstaand pand met een groene omlijsting van Slaapkamergeluk (*Soleirolia soleirolii*) Deze, van oorsprong kamerplant, hebben we ooit een keer eerder, in 2005 in Rokkeveen aangetroffen. Ton Denters zegt in

Slaapkamergeluk (Johan Vos)

“Stadsplanten” over deze soort: zij voelt zich vooral thuis op beschaduwde, vochtige, stenige plaatsen in oude binnensteden. Opmerkelijk dus dat zij nu ook al opduikt in ‘70-tigerjaren wijken zoals Seghwaert. De naam zou de soort ontleenen aan het feit dat zij bijdraagt aan een prettig binnenklimaat in elke leefruimte, zelfs in de slaapkamer. Het geheim van slaapkamergeluk is dus slaapkamergeluk. Ook “randjessoorten” waaronder Muurleeuwenbek, Muurpeper en Schijnpapaver waren rijkelijk vertegenwoordigd. In een verwaarloosde tuin, belegd met veel stenen ontdekte Johan een opmerkelijke dravik (*Bromus spec.*). Achteraf bleek dat het ging om een extreem vroeg bloeiende, sterk samengebalde vorm van Zachte dravik (*Bromus hordeaceus*). Opmerkelijk was tenslotte de Gelderse roos met zowel bloemen van dit jaar als bessen van vorig jaar; blijkbaar was de winter niet streng genoeg en zijn vogels niet aan de bessen begonnen.

Bloem en bes aan Gelderse roos (Fred Reeder)

Bromus:
sterk samengebalde vorm
links Zoetermeers exemplaar, rechts herbariummateriaal.

Trosvlier (*Sambucus racemosa*) aan de rand van Meerzicht

Johan Vos

Trosvlier (Johan Vos)

Op 10 april 2017 ontdekte ik in het RandStadRail-begeleidend groen een uitbundig bloeiende Trosvlier. Deze, in Zoetermeer niet alledaagse soort bloeit ruim een maand eerder dan de Gewone/Peterselievlier met geelwitte kegelvormige schermen. In tegenstelling tot de bekende Gewone vlier kent deze soort rode bessen. Trosvlier is wellicht ooit aangeplant in de jaren ‘70/’80 van de vorige eeuw en komt van nature voor op de droge, zure gronden van oost en Zuid-Nederland. Spontane verwildering op de Zoetermeerse kalkrijke kleibodem hoeven we dus niet te verwachten.

De actualiteit met een natuurhistorische bril bekeken

Johan Vos

Door mijn meer dan 30-jarige werkervaring als stadsecoloog in dienst van de gemeente Zoetermeer wordt mij regelmatig gevraagd naar het natuurhistorisch verleden van deze groene gemeente. Om die reden zal ik in elke Nieuwsbrief een natuuronderwerp belichten met mijn natuurhistorische bril op. (tekening Marianne Ketting)

Levend water

In het in januari 2002 vastgestelde Waterplan Zoetermeer (*) stonden drie thema's centraal: betrouwbaar, levend en boeiend water. Bij het thema "levend water" werd de relatie gelegd tussen de waterkwaliteit en het tot ontwikkeling komen van natte natuurtypen. "Het versterken en herstellen van natuurlijke processen vergroot het zelfreinigend vermogen van het water en kent dus een sterke wisselwerking tussen de aanwezigheid van organismen, waaronder de visfauna en de waterkwaliteit", aldus het Waterplan van 2002. Een probleem indertijd was wel dat er nog niet zoveel bekend was van de visfauna van de Zoetermeerse wateren. Een gemiddelde sportvisser kan je redelijk nauwkeurig vertellen wat er zoal wordt opgevist aan (snoek)baars, karper, witvis en snoek maar antwoord op vragen over niet bevisbare kleine visjes blijft hij je meestal schuldig. En juist de aanwezigheid van deze meer kritische soorten geeft interessante informatie over de waterkwaliteit en de kansen voor natuur ter plekke.

In 2004 heb ik in samenwerking met de afd. NME van de gemeente geprobeerd, om via de actie "Natuur in Beeld" de vissende Zoetermeeders in te schakelen bij het waarnemen van de kleinere vissoorten. Maar ook deze actie leverde slechts bevisbare soorten als Ruis-/Blankvoorn, Brasem, Baars e.d. op. Voor een overzicht van wat deze actie indertijd heeft opgeleverd verwijs ik graag naar het KNNV-kwartaalbericht nr. 46, blz. 17 uit okt. 2004.

Viswatertypen

Om toch iets over de te verwachte visfauna te kunnen zeggen hebben we, tijdens de voorbereidingsfase van het Waterplan, contact opgenomen met de "Organisatie ter Verbetering van de Binnenvisserij", afgekort OVB. Deze organisatie hield zich indertijd o.a. bezig met verbeteren van de visstand, het welzijn van vissen, het aquatisch ecosysteem en het viswater. De consultatie heeft geresulteerd in het koppelen van de verschillende Zoetermeerse watertypen aan een reeds bestaande viswatertypologie. De ambities liepen op van blankvoorn-brasemtype (stedelijk water) via snoek-blankvoorn type (parken) naar ruisvoorn-snoektype (voor de hooggelegen weteningen). De Zoetermeerse plas (het enige diepe water in Zoetermeer) kent een afwijkend viswatertype, het baars-blankvoorn diepwatertype.

De Flora en Faunawet van 2002

2002 was ook het jaar dat de Flora en faunawet van kracht werd. Met deze wet werden ook vissoorten beschermd, waaronder een aantal waarvan we tot dan toe weinig afwisten. Voor

Fietsexcursie met collega's: Communicatie rond het Waterplan in 2005 (Johan Vos)

Zoetermeer ging dat om de Giebel, de Kleine modderkruiper, de Rivierdonderpad en de Bittervoorn (de laatste is afkomstig van de lijst met de strengst beschermde soorten). Naast de wettelijk beschermde soorten profiteerde ook een aantal soorten van de Rode lijst van deze extra aandacht. Voorbeelden zijn Kroeskarper, Paling en Vetje.

Het gevolg van deze wettelijke bescherming was dat er in de periode 2002-2016 regelmatig onderzoek is gedaan naar het voorkomen van beschermde vissoorten in Zoetermeer. Dat gebeurde vaak door gebruik te maken van het "elektrisch vissen". Met elektrisch vissen zet je het water onder stroom.

Het gevolg is dat vissen gedesoriënteerd raken en zich in de richting van de anode (dit is de electrode waar de elektrische stroom de accu binnen stroomt) bewegen. Hierdoor kunnen ze dan gemakkelijk verzameld en geïdentificeerd worden.

Conclusies van de afgelopen 15 jaar visonderzoek zijn dat zowel Bittervoorn, Kleine modderkruiper, Kroeskarper en Vetje in Zoetermeer veel minder zeldzaam zijn dan we tot dan toe dachten. Inmiddels hebben we met ingang van januari 2017 een nieuwe wet natuurbescherming (zie elders in deze Nieuwsbrief) die het aantal beschermde soorten, waaronder de hierboven genoemde, drastisch inperkt.

Riviergrondel (*Gobio gobio*) als 'bijvangst'

De riviergrondel is een kleine vissoort (max. 20 cm lang) die in Zoetermeer voorkomt maar die zowel aan de aandacht van de sportvisserij ontsnapt als waar de gemeente ook niet bewust naar heeft laten zoeken gedurende de afgelopen 15 jaar. Dat neemt echter niet weg dat dit fraaie visje zo nu en dan, als bijvangst, opduikt in gebieden waar onderzoekers actief zijn. Riviergrondels zijn bodembewoners met twee tastdraden aan hun bek die leven van kleine waterdiertjes en plantaardig materiaal. De soort staat niet bekend als indicator van een goede waterkwaliteit omdat zij een redelijke mate van vervuiling kan verdragen. Geschikte paaiplaatsen met oevervegetatie en water dat enigszins stroomt zijn bepalend voor haar voorkomen.

Riviergrondel (Ben Crombagh)

Het was dan ook een mooie beloning voor de ontwerper van de indertijd aangelegde paaiplaatsen achter de in het water geplaatste takkenrillen in het Buytenpark om te constateren dat juist daar op 18 juli 2005 de eerste 5 exemplaren van de Riviergrondel zijn opgevisst. Bij een inventarisatie van de

wateren van en rond de begraafplaats aan de Hoflaan werd op 3 september 2014 ook een Riviergrondel aangetroffen.

Op 23 februari 2016 troffen onderzoekers in het water op bedrijventerrein Lansingerland opnieuw twee riviergrondels aan.

Deze bescheiden vangstresultaten laten zien dat ook de Riviergrondel in de categorie soorten valt die in Zoetermeer algemener voorkomt dan wij dachten.

Periode van verplicht onderzoek naar beschermde soorten voorbij

De nieuwe natuurwet, die op 1 januari 2017 van kracht is geworden, biedt geen bescherming meer aan vissoorten die in Zoetermeer voorkomen. Hiermee komt een einde aan de periode, waar verplicht onderzoek vanwege de Flora- en faunawet (2002 – 2016) noodzakelijk was. Achteraf gezien kunnen we concluderen dat de resultaten van de vele onderzoeken onze kennis over wat er in de Zoetermeerse wateren voorkomt enorm heeft doen toenemen en dat is toch mooi meegenomen!

* Hoogheemraadschap van Rijnland, Hoogheemraadschap van Schieland, Waterschap Wilck en Wiericke en gem. Zoetermeer, 2002, Waterplan Zoetermeer

Van het VleermuisPlatformZoetermeer

Marga van der Tol, Wilco Pot, Guylian Pot, Dennis Heinz, Delilah Steekelenburg, Robert Top en Valerie Andela (stagiaire)

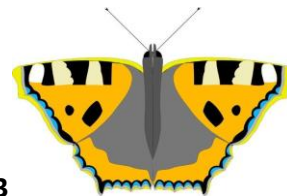
Van batdetector naar batlogger

Toen de batdetector op de markt kwam heeft dat onze kennis over vleermuizen en hun manier van leven enorm vergroot. Sinds het eind van de jaren '80 van de vorige eeuw is er in Zoetermeer gemeten met deze apparaten. Maar ook met deze hulpmiddelen bleef het lastig om het verschil tussen de verschillende soorten vast te stellen. Ook werden soorten gemist omdat de detectoren van weleer tekort schoten in het spectrum van frequenties dat zij konden bestrijken.

VleermuisPlatformZoetermeer.nl

Dat veranderde toen in 2014 de zogenaamde batlogger beschikbaar kwam. Sinds 2015 hebben wij de beschikking over deze apparaten in de groep. Batloggers nemen het hele ultrasone spectrum (18 – 100 kilohertz) op. Daardoor mis je nooit meer een vleermuis met als gevolg dat er zelfs een nieuwe soort voor Nederland is ontdekt, ook in Zoetermeer: de Kleine dwergvleermuis.

Ruige dwergvleermuis (Gary Bakker)

Dankzij deze techniek kunnen wij de opgenomen geluiden ook weergeven en hoorbaar maken door ze 10 keer vertraagd af te spelen. Als je er dan naar luistert, klinken de roepjes niet als tikken, maar als fluitjes zoals van vogels. Heel mooi! De bijbehorende software geeft van deze geluiden de karakteristieken weer en daarmee heb je een prachtig hulpmiddel in handen om te bepalen om welke soort het gaat. Als je genoeg van deze geluiden hebt verwerkt kan je op het gehoor zeggen om welke soort het gaat.

Dat vleermuizen sociale geluiden maken is bekend. Mannetjes lokken daarmee vrouwtjes in de herfst. Maar dat er nog veel meer sociale geluiden zijn was nog niet bekend. Wij hebben

afgelopen jaar ontdekt dat er niet alleen in de herfst sociale geluiden zijn, maar eigenlijk altijd!

Terugblik op het afgelopen jaar

Gedurende het afgelopen jaar is het VleermuisPlatform zeer actief geweest.

We hebben gekozen voor onderstaande projecten:

- Gebiedsinventarisaties,
- IVN-routes
- Bathoppermetingen,
- Autovleren.
- Een vleermuiskastenpilot
- De kinderknutseltafel.

Van elk project vindt u meer informatie op onze website www.vleermuisplatformzoetermeer.nl

De bedoeling is dat de resultaten van deze projecten uiteindelijk in rapportvorm beschikbaar komen maar zover is het nog niet en ondertussen is het nieuwe seizoen alweer van start gegaan.

Onze stagiaire van het Erasmus college, Valerie Andela, heeft onderzoek gedaan naar het voorkomen van de Tweekleurige vleermuis in Zoetermeer. Haar rapport is klaar, het staat op de website van het vleermuisplatform.

Wie sluit zich aan?

Het aantal leden van het kernteam is dit jaar gelijk gebleven. Dat betekent dat wij het komend jaar ongeveer even veel inspanning kunnen plegen als het afgelopen jaar. Komen er nieuwe leden bij, dan kunnen we ook meer projecten gaan doen zoals het inventariseren van kolonies en winterverblijven. En voor alle projecten geldt: we zijn graag met meerdere mensen. Dus wil je mee? Graag!

Laatvlieger (Kamiel Spoelstra)

Studiefonds

Dit jaar willen we graag dat 2 van onze leden een cursus 'vleermuizen hanteren' gaan volgen. Dat kost 1500 euro, de cursus zelf is niet zo duur, maar er zijn wettelijke verplichtingen m.b.t. het voorkomen van hondsdolheid. Om die reden moeten we dit jaar fondsen gaan werven om dat geld bij elkaar te krijgen.

Vooruitblik

Ook het komend jaar gaan we de bovengenoemde projecten voortzetten. Daarvoor hebben we een jaarplanning gemaakt, zie onze website: www.vleermuisplatformzoetermeer.nl
Daarnaast hopen we ook kraamkolonies te inventariseren. Dat lukt alleen als er meer mensen mee gaan helpen. Dus weet u nog iemand die we zouden kunnen vragen? Laat het ons dan weten, bijvoorbeeld via de contactpagina van onze website.

Het VleermuisPlatform Zoetermeer bundelt de krachten van de verschillende natuurverenigingen van Zoetermeer ten behoeve van de bescherming van de vleermuis.

Het Vosje (*Andrena fulva*), een jaar later

Johan Vos

Op 24 maart 2016 mocht ik in Naturalis, namens de gemeente Zoetermeer een ets van het Vosje in ontvangst nemen. Inmiddels is het mei 2017 en draait het project "Groene cirkel, bijenlandschap" op volle toeren. Wellicht hangt het vosje nu op de kamer van wethouder Robin Paalvast, portefeuillehouder natuur. Maar hoe groot is de kans nu eigenlijk dat je in Zoetermeer vosjes tegen komt? De waarnemingen tot nu toe zijn erg schaars:

Arie Koster trof vosjes aan tijdens zijn Zoetermeerse Quickscan uit 1997 en ook Peter van Wely meldde op 11 april 2004 het vosje uit het Westerpark. Henk de Jonge meldde op Waarneming.nl op 7 april 2006 een vosje op bedrijventerrein Zoeterhage .

Vosje vorig jaar in de natuurtuin
(Arno van Berge Henegouwen)

En het meest recent heeft Menno Reemer in het Westerpark bij de nulmeting uit 2015* 4 vosjes waargenomen.

Of het vosje nu een zeldzame verschijning is of dat er in Zoetermeer nauwelijks naar wilde bijen wordt gekeken is onduidelijk, maar dat het vosje wel wat promotie kan gebruiken lijkt mij duidelijk. Het vosje is één van de 72 soorten zandbijen die in Nederland voorkomt. Jac. P Thijssen noemt het vosje in het album "De bloemen en haar vrienden" de Fluweel graafbij.

De soort staat bekend als cultuurvolger die, in de periode maart – mei, ook veel in stadsgroen en particuliere tuinen wordt gespot. Het eerst verschijnen de mannetjes. Zodra er een vrouwtje op duikt storten ze zich op haar waarna er een paring plaatsvindt.

Vosjes zijn 12 -14 mm. lang, ze lijken wel wat op hommels maar zijn slanker. Het zijn opvallende verschijningen met een rood-oranje vacht. Of er vosjes in je tuin voorkomen hangt o.a. af van de bodem; die moet droog en zacht zijn, de zware Zoetermeerse klei lijkt hiervoor minder geschikt.

Om in de grond te kunnen nestelen graven zandbijen gangen tot wel 50 cm. diep. De vrijkomende grond wordt op een hoop naast de ingang gedumpt. Soms nestelen vosjes in grote groepen (tot wel duizend stuks) bij elkaar.

Vosjes zijn niet kieskeurig wat hun voedsel betreft. Ze bezoeken het liefst de bloemen van bessenstruiken. Die geven veel nectar en stuifmeel af. Met de harige pootjes neemt het vrouwtje nectar en stuifmeel in een pollenkorfje mee naar het nest. Net als de hommelmakert maakt het vosje in zo'n 10 broedcellen bijenbroodjes van nectar en stuifmeel waarop de eitjes worden gelegd. Na al deze werkzaamheden sterft de bij in mei. De larven die uit het ei kruipen eten de bijenbroodjes snel op en zetten dat om in vet. Op dat vet wordt de hele winter geteerd en pas tegen het volgend voorjaar verpoppen de larven zich en komen de volwassen bijen te voorschijn. De maximale leeftijd van het vosje als volwassen dier is 4 tot 6 weken.

Nestgelegenheid Vosje (Bijensterichting)

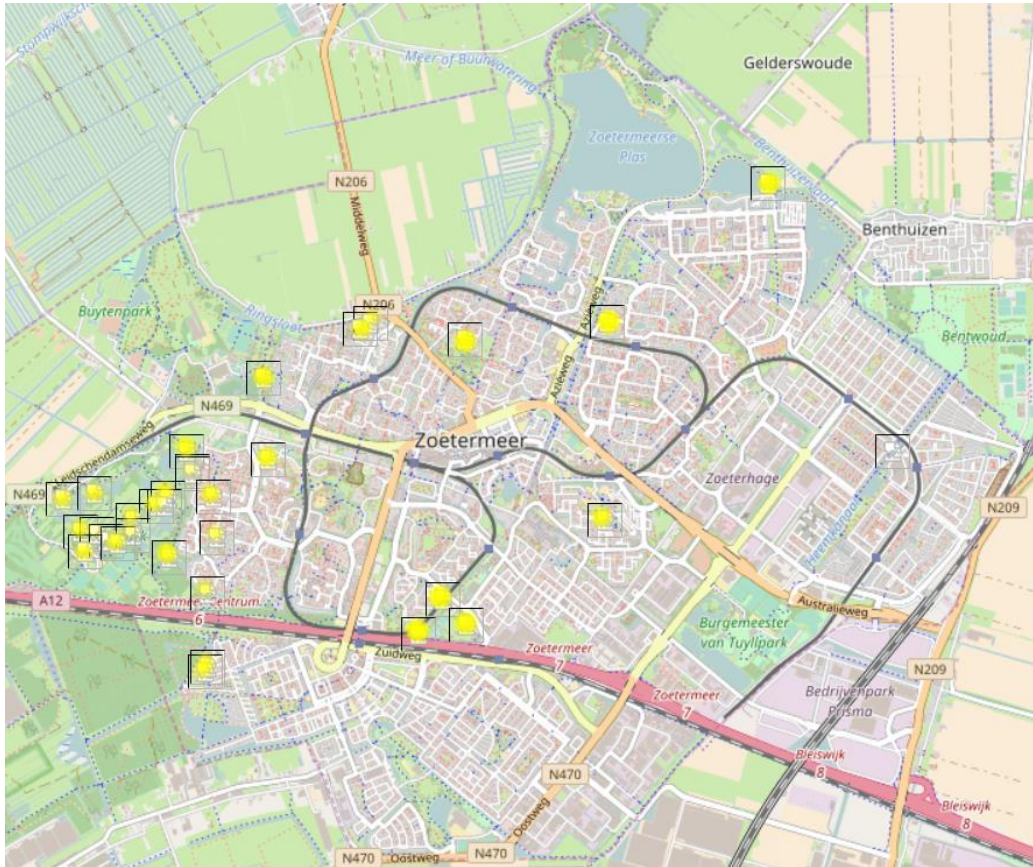
Gewone dotterbloem, plant van de maand april

Fred Reeder

Met een oproep in de plaatselijke kranten en directe mailing aan leden en deelnemers van het project in 2015 en 2016 werd er in april een oproep gedaan aan de inwoners van Zoetermeer om uit te kijken naar groeiplaatsen van de Gewone Dotterbloem. Dit leverde 33 meldingen op waarvan 18 van leden. Meldingen uit tuinen (vijvertjes 7 meldingen) en groeiplaatsen langs de waterpartijen. Opvallend is de hoge score in het Westerpark. Een relatief oud park waar zo'n 27 jaar geleden, tijdens de inventarisaties voor het AA-project van de gemeente, nog geen Gewone dotterbloem te vinden was. Misschien is het voorkomen van de Gewone dotterbloem in het Westerpark een voorbode voor heel Zoetermeer.

Eenzame Gewone dotterbloem
libellenreservaat (Fred Reeder)

Verspreidingskaartje van de Gewone dotterbloem meldingen 2017 (gele stip met zwarte haakje geeft groeiplaats aan)

Westerparkdag

persbericht

Op zondag 28 mei viert Zoetermeer voor de zesde keer de Westerparkdag. Op deze landelijke Dag van het Park staat het Westerpark in het zonnetje. Binnen het thema van dit jaar: Het Park BinnensteBuiten worden diverse activiteiten georganiseerd voor jong en oud. Zowel voor kinderen als voor volwassenen worden er leuke workshops en natuurexkursies georganiseerd. Ook de schapen uit het park worden die middag geschoren. Kinderen kunnen insectenhoeven en nestkastjes maken, maar ook rijden op een pony of in een echte koets. De schapen van het park worden die middag geschoren en de natuurtuingidsen gaan weer rondleidingen verzorgen in de natuurtuin. Ook worden er workshops freerunning gegeven en staan er diverse kraampjes. Kortom, er valt van alles te beleven.

De dag wordt om 12.00 uur geopend door wethouder Paalvast en duurt tot 16.00 uur. De Westerparkdag vindt plaats bij 't Westpunt, naast de natuurtuin. Kijk voor meer informatie op:

www.ivnzoetermeer.nl.

Tenslotte

Fred Reeder

Kievitsbloem in het libellen reservaat
(Fred Reeder)

De afgelopen periode kregen we de vraag waarom er soms witte exemplaren van de Kievitsbloem tussen de paars/blauwe verschijnen, Johan heeft een en ander uitgezocht en hier volgt een deel van zijn antwoord.

Kievitsbloem in het libellen reservaat
(Fred Reeder)

Een verklaring voor het optreden van albino-kievitsbloemen heb ik niet. Albino's komen bij wijze van uitzondering in de natuur bij veel meer plantensoorten voor. Omdat planten met witte bloemen het bij ons zo goed doen, selecteren plantenkwekers deze exemplaren uit en planten ze die onder kunstmatige omstandigheden voort. Als je Kievitsbloemen (bolletjes, ook wel eitjes genoemd) bij het tuincentrum koopt zitten er gegarandeerd veel witte exemplaren bij. (tot meer dan 50%).

Konijn in Buytenpark (Fred Reeder)

Even aandacht voor een veel in Zoetermeer voorkomend diertje maar dat de KNNV nieuwsbrief tot nu toe nog niet had bereikt, zonnend en etend in de parken. Allemaal te zien in Zoetermeer.

Konijn in Westerpark (Fred Reeder)

Het vosje

Vosje heeft haar eigen gang van zaken. Deze graaft ze in de grond, herkenbaar aan haar rood-oranje vacht. Dit vegetarisch wespje, van slechts een centimeter lang is een " bezig bijtje". (M)

Vosje (Bijensterichting)

Doe mee met het [plant van de maand project](#). Ziet u Gele lis geef het aan ons door met vermelding van plaats en als het kan een foto. Zie ook de onlangs verzonden email over dit project.

De volgende nieuwsbrief zal de eerste helft van augustus 2017 verschijnen.
Kopij van de leden voor de nieuwsbrief **voor 28 juli** richten aan het e-mail adres van Fred Reeder.
Reacties op deze nieuwsbrief gaarne via e-mail richten aan de KNNV Zoetermeer.